

Kamerans ABC

Förmågan att spela in, avläsa och kritiskt förhålla sig till bilder är en nödvändig kompetens i utvecklingen och byggandet av dagens samhälle.

A

*Kom ihåg!
Låt deltagarna
utforska själva.
Våga ta ett steg
tillbaka.*

FÖRSTA ÖVNINGEN

Kom igång!

Första övningen handlar om vad som krävs för att komma igång med att arbeta pedagogiskt med kameran.

- ▶ Samla en grupp som du vill jobba med.
- ▶ Hitta en lokal att vara i.
- ▶ Lämna över kameran.
- ▶ Kontrollera att alla kan ta en bild.
- ▶ Kontrollera att alla kan se och visa sin bild.
- ▶ Låt deltagarna lära av varandra.

FOTO: LINDA STERNÖ

ADOPTERA KAMERAN

Om deltagarna lånar kameror så gör dem personliga genom att sätta på namn- eller nummerlappar på dem. Deltagarna kan adoptera kameran som sin egen under tiden ni arbetar tillsammans. Om det fungerar kan de ta hem kameran mellan träffarna.

Som pedagog behöver du inte vara rädd att tekniken ska gå sönder. Det händer väldigt sällan.

OLIKA ÅLDRAR KAN MÖTAS

Övningarna har prövats tillsammans med personer som är 0–100 år.

HUR MÅNGA DELTAGARE?

3–10 personer är bra beroende på hur van du är. Om du är nybörjare kan du prova övningarna på familj eller vänner bara för att se hur det fungerar.

Antal personer i gruppen beror också på vilken ålder du arbetar med. Ju yngre, desto färre deltagare är en bra princip.

Teknik

Surfplattor, mobiltelefoner och digitalkameror – alla går lika bra att använda. Om du inte har tillgång till teknik men har en grupp som har egna mobiltelefoner, använd dessa!

Arbetar du med barn mellan 0 och 6 år fungerar mobiler eller mindre digitalkameror bra. Arbetar du med åldrarna 7 till 100 år är det bra med surfplatta eller mobiltelefon.

I surfplattan och i mobilen finns appar för att redigera stillbilder men också appar för att redigera film när ni så småningom kommer igång med det.

Det är roligt att visa sina bilder stort, så det är bra att ha tillgång till en stor tv-skärm eller en projektor för att se bilderna stort på väggen. Om det inte finns projektor i er

lokal, finns det kanske en annan lokal som ni kan låna då och då. Det finns adaptrar som gör det enkelt att koppla samman surfplattor med projektorer.

FOTO: KLARA BJÖRK

Se till att surfplattan/mobilen är laddad och har nog med lagringsutrymme. Ha ett externt lagringsminne för att spara bilderna.

FOTO: BJÖRN SAMUELSSON

B

ANDRA ÖVNINGEN

Porträttet – ansvaret att hålla i en kamera

- **Får jag ta en bild av dig?** Deltagarna delar in sig två och två. De ska ta kort på varandra. Varje person kommer att ta en bild på en annan person och varje person kommer också att vara med på bild. Syftet med övningen är att känna på det ansvar det innebär att rikta en kamera mot en annan person. Hur gör du om den personen inte vill visa sitt ansikte?
- **Får jag visa bilden?** Nu ska var och en välja en bild att visa för gruppen. Men innan bilden visas ska den som är på bilden ge sitt tillstånd. Om personen säger nej, så får bilden inte visas.

- **Får jag spara bilden?** Deltagarna har nu bilder av varandra i sina kameror. Be dem diskutera vad som ska hända med bilderna. Ska de raderas? Får fotografen behålla dem? Får fotografen i så fall publicera dem?

Tillsammans gör ni en överenskomst i gruppen där ni bestämmer hur ni ska arbeta med kameran i fortsättningen. Samtalet anpassas efter vilken ålder och vilken grupp du arbetar med.

Sammanhanget har också en betydelse. På en förskola eller skola finns en lokal policy som du måste sätta dig in i innan du börjar arbeta.

Vem äger bilden?

Enligt upphovsrättslagen är det den människa som tar bilden som äger bilden. Bilden till höger är tagen av en apa; världens första ap-selfie och är alltså enligt klassisk lagstiftning fri att använda.

Frågar du ett barn i 3-årsåldern vem som äger bilden, blir dock svaret apan. För barn är det självklart att den som är på bilden har rätt att bestämma över bilden. Det kan vara en bra riktlinje när ni arbetar pedagogiskt med kameran.

FOTO: APAN. KAMERAN ÄGS AV DAVID SLATER

*Utmana gruppen
att ta en gruppbild.
Läs om avståndet
under bokstaven D.*

FRÅGA VARJE GÅNG BILDEN SKA VISAS

- ▶ Att det är okej att ta en bild, betyder inte att det per automatik är okej att visa den. Fråga!
- ▶ Att det är okej att visa bilden, betyder inte att det är okej att publicera den. Fråga!
- ▶ Varje gång en bild ska visas krävs en ny fråga om ingen annan överenskommelse finns.

HÅLL KOLL PÅ JURIDIKEN

Ta reda på vad som gäller juridiskt kring bilder i den verksamhet du kommer att arbeta i. Utveckla också verktyg för etiken kring kameran så att alla känner sig trygga med vad som händer med de bilder ni tar.

TREDJE ÖVNINGEN

SAMLANDET – skattjakten

- ▶ Gå runt i rummet.
- ▶ Ta fem bilder på trianglar.
- ▶ Välj en bild.
- ▶ Visa för gruppen genom att göra en utställning.
- ▶ Förundras över hur olika bilderna är, även de som har samma motiv.

Skattjakten går att variera i oändlighet. Leta till exempel efter röda saker, saker som börjar på B, olika höstlöv, saker som gör dig glad etc.

FOTO: MARTIN SJÖGREN

Gör en utställning tillsammans.

För dig som pedagog kan skattjakten bli en inventering av vad deltagarna kan eller tänker om ett specifikt ämne och ett material att använda som underlag för samtal.

SAMLANDET

Att ta bilder eller att filma innebär att samla på sig ett material.
Samlandet är ett viktigt moment när en fotograferar och filmar.

3

PEDAGOGISKA MOMENT

URVALET

Att kunna välja ut
en bild av många är ett
viktigt moment.

PRESENTATIONEN

Att visa sin bild är spännande.
Att visa för andra är också en
motivator att fortsätta ta
bilder och filma.

Tre förhållningssätt:

DOKUMENTERA

Här har fotografen hittat
en triangel och dokumenterat
den med kameran.

RAMA IN

Här har fotografen använt
kameran för att rama in en
rektangulär låda så att det blir
en triangel i bilden.

ISCENSÄTTA

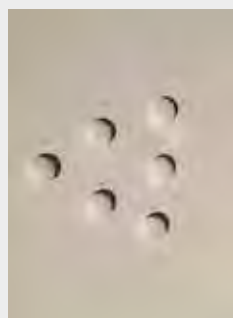

FOTO: LINDASTERN

Här har fotografen byggt
en triangel, alltså hittat på
något som inte fanns och
tagit en bild.

▲ Du måste välja. Vad hamnar utanför bildkanten? Och vad får inte plats?

URVALET – att rama in

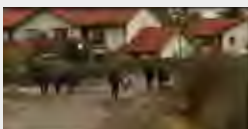
3

1

► Tillverka din egen ram.

2

► Rama in ett motiv med din ram.

FOTO: LINDA STERNÖ

► Ta en bild som visar vad som är utanför ramen.

PRESENTATIONEN – i rummet

DET HÄR ÄR MIN BILD! VAD SER DU?

Se till att varje workshop innehåller ett moment där deltagarna får visa var sin bild för varandra. Om det är möjligt gärna på en projektor, stort på väggen. Varje person presenterar sin bild: det här är min bild! Vad ser du?

Någon ser en hare, någon en anka. Vi ser en sak i taget, men när vi tittar och pratar om det vi ser, kan vi med hjälp av varandras blickar få syn på något annat – vi får tillgång till fler perspektiv.

Presentationsrummet skapas genom praktiken, alltså genom hur vi gör. Det kan vara vilket fysiskt rum som helst, men vissa regler och överenskommelser råder. Det handlar om att ta varje bild på allvar, att lyssna på varandra och att ta ställning.

ILL.: JOSEPH JASTROW

Vad ska vi kalla platsen där vi möts och utbyter visuella erfarenheter och praktiserar demokrati?

FOTO: LINNASTEN

VI SER MED VÅR ERFARENHET

Vad ser du på bilden här bredvid? Sand? En fot? Eller kanske ett 36 timmar gammalt spår av en lejonhane? Var och en ser olika saker. Och när vi ser samma sak tänker vi olika om det vi ser. Vi ser med vår erfarenhet.

- ▶ Att visa sin bild för andra är ett ställningstagande.
- ▶ Att yttra sig om någon annans bild är också ett ställningstagande.
- ▶ Att visa och samtala kring bilder en själv tagit är ett sätt att få syn på sin egen blick.
- ▶ Att visa sin egen bild och se andras bilder handlar om utbyte, dialog och deltagande.

Mångfald av perspektiv och infallsvinklar är en kvalitet. En bild rymmer inte en tolkning, eller ett svar och kan därför starta ett mångfacetterat samtal.

Hur stor är en kanin jämfört med en kalv? Ett barn som tittar på dessa två bilder kan tro att kaninen är större än kalven.

FJÄRDE ÖVNINGEN

Undvik att zooma, flytta istället kroppen. Öva på att våga gå nära, utforska och se saker på olika avstånd.

Avståndet

- Ta tre bilder på ett specifikt objekt. En bild väldigt nära, en en bit ifrån och en långt ifrån objektet. Kom ihåg att inte byta vinkel.
- Börja med att visa den bild som är närmast objektet. Vad ser vi? Vad kan det vara för objekt?
- Titta sedan på bilden som är en bit bort från objektet. Vad ser vi nu? Hur stort är objektet?
- Titta på bilden som är långt ifrån objektet. Vad föreställer bilden nu? Är det samma som innan?

Nära

En bit ifrån

Långt ifrån

FOTO: MARIA ALFREDSSON

BILDER SKAPAR FÖRVÄNTNINGAR

I den värld vi lever i idag, konsumerar vi mycket bild. Vi ser bilder på teve och internet, på bio och på reklampelare på stan.

Ofta möter vi ett fenomen på bild, innan vi möter det i verkligheten.

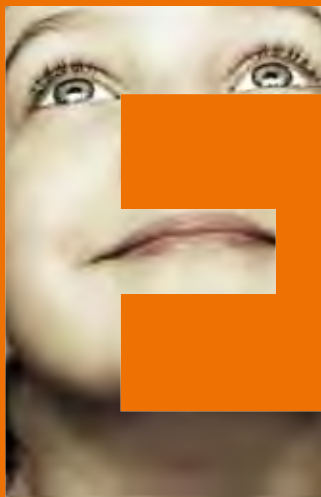
Vi lär oss genom de bilder vi ser och bilderna skapar förväntningar som kan krocka med verkligheten.

- ▲ Ett barn som på bild möter dessa två djur för första gången lär sig något genom bilderna. Barnet lär sig kanske hur djuren ser ut. Om bilderna är uppställda som ovan, kan barnet förledas att tro att djuren också är lika stora.

- ▲ Den som har lärt sig hantera en kamera och förstått att avstånd påverkar hur stort ett objekt blir i bilden, har lättare att föreställa sig att det verkliga förhållandet snarare är så här.

*Vi ser världen
olika beroende på
var vi har våra ögon,
men också beroende på
vår erfarenhet och
våra behov*

FEMTE ÖVNINGEN

Vi ser världen olika

- ▶ Välj ett objekt, till exempel en stol.
- ▶ Tänk dig att kameran är ögonen på tre olika djur som står på golvet och tittar på ditt objekt.

FOTO: LINDA STERNÖ

Ur människans
synvinkel ...

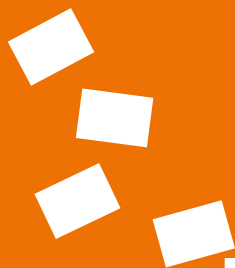
Ur musens
synvinkel ...

Ur hundens
synvinkel ...

Ur giraffens
synvinkel ...

*Ett gott omdöme
med kameran handlar
lika mycket om att kunna
avläsa när du ska ta
en bild som att kunna
avläsa när du
ska avstå.*

SJÄTTE ÖVNINGEN

Ett unikt ögonblick – koncentrationsförmåga och omdöme

- ▶ Iscensätt något som bara kan hända en gång.
- ▶ Alla väljer var de ska stå med sin kamera.
- ▶ Alla tar varsin stillbild.
- ▶ Diskutera bilderna – fokus är *på bilden* och *hur* den togs – inte på vem som klarade eller inte klarade uppgiften.
- ▶ Öva varje gång ni ses, tills alla klarar det.

Tips på saker som händer en gång:

- en CocaCola-bomb (Cola Light och Menthos)
- ett ägg som krossas
- ett torn av klossar som rasar
- en digital klocka.

FOTO: JONAS SKILLSSON

Syftet med övningen är att träna:

- *koncentrationsförmåga* – att avläsa en situation,
- *motorik* – att kunna trycka på knappen i exakt rätt ögonblick,
- *teknik* – att känna sin kamera, alla är olika.

G

SJUNDE ÖVNINGEN

Varifrån kommer ljuset?

Varför ser vi inget i mörker? Därför att inget ljus träffar det vi tittar på!

- ▶ Fotografera olika ljuskällor.
- ▶ Fotografera skuggor.
- ▶ Fotografera mörker.
- ▶ Hur fungerar blixten på kameran?
- ▶ Undersök om ljus har färg.
- ▶ Betrakta bilderna som du tagit och beskriv varifrån ljuset kommer.

FOTO: LINDA STERNÖ

CAMERA OBSCURA

Om det i ett mörkt rum faller in ljus genom ett litet hål kan det på motsatta sidan av rummet uppstå en uppochnervänd bild av det som finns utanför hålet. Bilden uppstår "av sig självt", oberoende av människan.

Nu har människan uppfunnit kameran, som gör att vi kan spara bilden. Vad ska vi egentligen använda den möjligheten till?

En camera obscura i form av ett ljusstätt rum med ett litet hål i väggen.

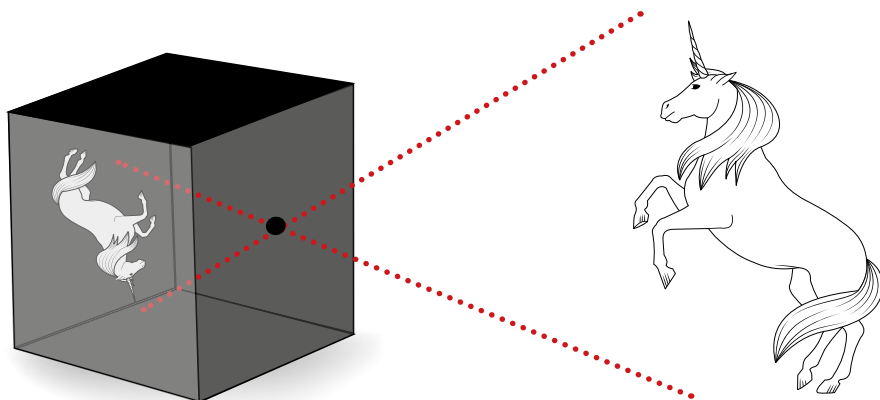

FOTO: KLARA BJÖRK

Bilden som exponeras på väggen mitt emot hålet.

Bygg en camera obscura

- ▶ Täck för alla ljusinsläpp i ett rum så att det blir helt mörkt.
- ▶ Sätt en kartongbit för ett fönster.
- ▶ Gör ett litet hål i kartongen så att ljus utifrån kommer in genom hålet.
- ▶ På väggen mitt emot hålet uppstår en upp- och nervänd bild.
- ▶ Ju mindre hål, desto skarpare bild.

På regeringens webbplats om mänskliga rättigheter finns följande text under Rätten till utbildning: "Den som kan läsa, skriva och räkna kan ta till sig olika typer av information och själv bilda sig en uppfattning" (FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, Artikel 26).

Det måste vara en självklarhet att också kamera- och bildkunnighet införs i grundläggande utbildning. Om vi menar allvar med jämlikhet, jämställdhet och hållbar utveckling så är det där det börjar. Visionen är att alla invånare ska kunna använda kameran, spela in, avläsa och hantera bilder på ett medvetet och kritiskt sätt. Och därmed öka möjligheterna att "fritt delta i samhällets kulturella liv, att njuta av konst samt att få ta del av vetenskapens framsteg och dess förmåner" (FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, Artikel 27).

Kamerans ABC består av övningar som ingår i den pedagogik kring kameran som vi nu utvecklar för att uppnå den kunskapen.

Kamerans ABC är producerad av FORUM FÖR VISUELL PRAKTIK i samarbete med Akademin Valand Göteborgs Universitet.

För mer information: www.visuellpraktik.se

FORUM FÖR VISUELL PRAKTIK

